

УДК 338.43: 631.15

Березівська О.Я., здобувач*[©]
Львівський національний аграрний університет

РОЗВИТОК ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ І МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проведено аналіз ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм господарювання (за кількістю прибуткових і збиткових підприємств різних організаційно-правових форм, розміром прибутку і збитку на одне підприємство, рівнем рентабельності продукції сільського господарства, окремих галузей і видів продукції в різних організаційно-правових формах господарювання) та узагальнено механізми забезпечення їх ефективної діяльності.

Ключові слова: механізми діяльності, сільськогосподарське підприємство, організаційно-правова форма господарювання, рівень рентабельності, державна підтримка.

Постановка проблеми. В пореформений період особлива увага повинна бути звернена на розробку і впровадження механізмів управління економікою, а у сільськогосподарському виробництві, зокрема, акцент слід зробити на економічний, господарський і ринковий механізми, а також механізми внутрішньогосподарських економічних відносин. Кожен із цих механізмів регулювання економіки повинен доповнювати і розвивати попередній, що забезпечить розширене відтворення сільського господарства і його ефективність.

На сьогоднішній день господарюючі суб'єкти розглядаються як відкриті динамічні виробничі системи, на вході яких знаходяться виробничі ресурси із відповідними цінами на них, а на виході готова продукція (сировина) і ціна на неї. За цих умов виникає необхідність економічного регулювання діяльності господарюючих суб'єктів як аграрних формувань нового типу, які функціонують як організаційно-правові форми господарювання, мають економічну самостійність у питаннях планування та управління. Забезпечити таке регулювання в умовах ринкової економіки можливо шляхом цільового підходу, який створить відповідні умови для найбільш повної реалізації завдань підприємств, вдосконалення організації виробництва і праці, задоволення потреб власників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням становлення і розвитку, результатів господарської діяльності нових організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі присвячено чимало наукових праць вітчизняних вчених економістів-аграрників. В останні роки особливий акцент вчених робиться на дослідження проблем відродження сільськогосподарських галузей і підприємств та виведення їх на оптимальний рівень розвитку – Д.І.

* Науковий керівник – д.е.н., професор Липчук В.В.

© Березівська О.Я., 2011

Шеленко [5]; забезпечення дохідності агропромислового виробництва – П.Т. Саблук [4, с. 5-40], В.Я. Месель-Веселяк [4, с. 58-66], П.М. Макаренко [4, с.108-115], М.Я. Коденська [4, с.184-188], В.Я. Плаксієнко [4, с. 206-211], М.Ф. Соловійов [4, с.230-234]; механізму державної підтримки доходів сільськогосподарських товаровиробників – В.М. Онегіна [4, с.240-244]; механізмів економічного регулювання агроформувань – Т.Г.Маренич [1].

З цього приводу Д.І. Шеленко зауважує, що удосконалення виробничо-господарської структури аграрного сектора взагалі й сільськогосподарських підприємств, зокрема можна розглядати як об'єктивну необхідність. Це зумовлено тим, що структуризація виробництва так чи інакше впливає на організацію і характер господарської діяльності підприємств та на соціально-економічну результативність їх розвитку [5, с.23]. Отже, існує необхідність в більш поглиблених дослідженнях механізмів забезпечення ефективного розвитку окремих галузей сільського господарства, діяльності сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм господарювання, особливо стосовно регіональних умов їх розвитку.

Мета статті. Метою дослідження є здійснити аналіз ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм, узагальнити механізми забезпечення їх ефективної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Новоутворені організаційно-правові форми господарювання (в основному господарські товариства і приватні підприємства) Львівської області не досягли очікуваних виробничих показників і прогнозованої ефективності свого розвитку. Проблема ефективного функціонування нових організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі області у пореформений період є багатогранною і складною для вирішення, оскільки тісно пов'язана із загальним розвитком аграрного виробництва, адаптацією реформованих сільськогосподарських підприємств до ринкового середовища і необхідністю підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, окремих галузей і підприємства в цілому, їх економічної ефективності.

За 2000-2009 рр. у Львівській області була досить високою питома вага збиткових сільськогосподарських підприємств, а сума збитку з розрахунку на одне господарство в динаміці має загальну тенденцію до збільшення.

У 2007-2009 рр. в області більше половини сільськогосподарських підприємств здійснювали свою господарську діяльність збитково, причому сума збитку у розрахунку на одне підприємство у 2008 р. складала 931,4 тис. грн. проти 239,4 тис. грн. у 2007 р., а у 2009 р. вона дещо зменшилась і складала 864,7 тис. грн. Рівень рентабельності від реалізації продукції сільського господарства збільшився з 7,9% у 2005 р. до 34,0% у 2007 р., а пізніше зменшився до 24,0% у 2008 р. і до 22,4% у 2009 р., рівень рентабельності продукції рослинництва відповідно збільшився з 17,2% у 2005 р. до 67,7% у 2007 р. і зменшився пізніше до 40,2% у 2008 р. і до 37,1% у 2009 р. Виробництво продукції тваринництва залишається збитковим, хоча намітилась позитивна тенденція в динаміці до зменшення рівня збитковості.

У 2009 р. у Львівській області було збиткових 49 приватних підприємств (48,5%), 67 господарських товариств (56,8%), 3 міжгосподарські та інші підприємства (75,0%) і 4 державні підприємства (66,7%).

Рівень рентабельності продукції сільського господарства у 2009 р. в господарських товариствах становив 26,1%, у тому числі – рослинництва – 41,4%, а тваринництво було збиткове (-10,1%), у приватних підприємствах рівень рентабельності продукції сільського господарства відповідно становив 11,6%, у тому числі рослинництва – 18,8%, тваринництва – 0,7%. Рівень рентабельності продукції сільського господарства у сільськогосподарських виробничих кооперативах становив відповідно 1,4%, а у інших формах господарювання виробництво продукції сільського господарства було збиткове.

Серед сільськогосподарських підприємств у господарських товариствах середня сума прибутку на одне прибуткове підприємство складала у 2008 р. 6465,9 тис. грн., у 2009 р. – 6619,5 тис. грн., у приватних підприємствах (включаючи фермерські) відповідно тільки 384,3 тис. грн. і 826,0 тис. грн. Сума збитку на одне збиткове господарське товариство у 2008 р. складала 1478,1 тис. грн., а у 2009 р. 1354,3 тис. грн., на одне приватне збиткове підприємство (включаючи фермерські) відповідно 199,1 тис. грн. і 273,8 тис. грн.

Аналіз результативності розвитку різних організаційно-правових форм господарювання області свідчить, що у 2009 р. найбільш рентабельне було виробництво зерна у господарських товариствах (17,4%), міжгосподарських та інших підприємствах (16,7%), цукрових буряків (фабричних) у господарських товариствах (109,0%) і приватних підприємствах (82,4%). Високорентабельним було виробництво картоплі у міжгосподарських та інших підприємствах (119,0%), а овочів відкритого ґрунту – у приватних підприємствах (84,3%). Виробництво молока було рентабельне в усіх організаційно-правових формах господарювання, крім міжгосподарських та інших підприємств. Рентабельним також було виробництво м'яса свиней у приватних підприємствах, сільськогосподарських виробничих кооперативах, господарських товариствах і яєць у приватних підприємствах.

За 2009 р. державна підтримка розвитку сільського господарства складала за рахунок бюджетних дотацій 23669,1 тис. грн., з них 58,8% у приватних підприємствах (включаючи фермерські), 39,5% у господарських товариствах, за рахунок податку на додану вартість отримано коштів на суму 14908,3 тис. грн., з них 58,9% господарськими товариствами і 24,4% приватними підприємствами. У загальній сумі прибутку приватних підприємств за 2009р. державна підтримка за рахунок бюджетних дотацій складала 54,3% і за рахунок податку на додану вартість 14,2%, господарських товариств відповідно 4,2% і 3,9%.

Отож, зменшення рівня збитковості розвитку галузі скотарства в усіх організаційно-правових формах господарювання досягнуто в основному за рахунок державної підтримки. В середньому у сільськогосподарських підприємствах за 2009 р. собівартість виробництва 1 ц яловичини складала 1118,82 грн. при ціні реалізації з врахуванням дотацій – 811,47 грн., а молока відповідно 155,60 грн. і 164,14 грн.

Вищенаведене засвідчує, що у підвищенні ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, особливо зменшення збитковості виробництва продукції тваринництва, вагоме місце займає державна підтримка.

Висновки. Ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм господарювання Львівської області за 2000-2009 рр. є низькою. Забезпечити ефективний розвиток їх діяльності у найближчій перспективі можливо на основі вдосконалення економічного механізму, зокрема державної підтримки розвитку окремих галузей сільського господарства і сільськогосподарських підприємств в цілому, оптимізації розмірів сільськогосподарських підприємств за площею земельних угідь і їх галузевої структури, а також ефективного використання механізму внутрішньогосподарських економічних відносин, що дасть змогу зменшити виробничі витрати на гектар земельної площі (голову худоби), в результаті знизити собівартість одиниці продукції і підвищити рентабельність виробництва.

Література

1. Маренич Т.Г. Трансформаційна динаміка та механізми економічного регулювання агроформувань (питання теорії, методології, практики): монографія / Т.Г. Маренич. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 454 с.
2. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Львівської області / Статистичний бюлетень. – Львів: Головне управління статистики у Львівській області, 2009. – 20 с.
3. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Львівської області / Статистичний бюлетень. – Львів: Головне управління статистики у Львівській області, 2010. – 28 с.
4. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період: Матеріали Десятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників, Київ, 10-11 квіт. 2008р. / Редкол.: П.Т. Саблук та ін. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2008. – 618 с.
5. Шеленко Д.І. Сільськогосподарські підприємства Івано-Франківського Прикарпаття після реформи / Д.І. Шеленко. – Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2007. – 180 с.

Summary

Berezivska O.Ya.

Lviv National Agrarian University

MECHANISM OF PROVIDING EFFECTIVE ACTIVITY ON AGRICULTURAL ENTERPRISES

The analysis of the efficiency of agricultural enterprises of various forms of legal entity (the number of profitable and unprofitable enterprises of different organizational forms, the size of profits and losses of one company, the level of profitability of agricultural production and industries and products in a variety of legal forms business)

has been conducted and mechanisms for providing their efficient operation have been presented.

Key words: *operation mechanisms, agricultural enterprise, organizational and legal form of management, profitability, state support.*

Стаття надійшла до редакції 12.04.2011 р.